

Tinkara Pavšič Mrevlje
**NASILJE
MLADOSTNIKOV
NAD STARŠI**

57-69

UNIVERZA V MARIBORU
FAKULTETA ZA VARNOSTNE VEDE
KOTNIKOVA 8
SI-1000 LJUBLJANA

::POVZETEK

NASILJE MLADOSTNIKOV NAD STARŠI je bilo prvič omenjeno že konec sedemdesetih let preteklega stoletja, a je še vedno zelo slabo poznana oblika nasilja v družini. Preko pregleda tuje literature prispevek povzema najpomembnejše ugotovitve o glavnih značilnostih tovrstnega nasilja: pojavnost, oblike ter kdo so storilci in žrtve. Podatkov o nasilju nad starši v Sloveniji še nimamo, zato je prispevek eden prvih, ki na strokovnem področju opozarja na to perečo problematiko. Ocenjuje se namreč, da je vsaj enkrat do svojih staršev (predvsem mater) nasilnih 6 do 10 % mladostnikov. Poznavanje značilnosti nasilja nad starši ima številne implikacije za prakso.

Ključne besede: mladostnik, otrok, nasilje nad starši, nasilje v družini

ABSTRACT**ADOLESCENT TO PARENT VIOLENCE**

Adolescent to parent violence was first mentioned at the end of the seventies of the last century; however, it is still a very poorly known form of family violence. The paper is based on literature review and summarizes the most important findings about the characteristics of such violence (prevalence, forms, who are the victims and perpetrators). In Slovenia the data about adolescent to parent violence is non-existent and the paper is one of the first to draw attention to this important issue. In fact, it is estimated that 6 to 10% of adolescents are at least once abusive towards their parents. Knowing the characteristics of this kind of violence has many implications for practice.

Key words: Adolescent, child, violence against parents, family violence

Leta 1979 je bil objavljen eden prvih pomembnejših prispevkov o specifičnem področju nasilja v družini - nasilju otrok/mladostnikov do svojih staršev. Članek (Harbin in Madden, 1979) opisuje sindrom mladega *pretepenega starša* (battered parent) in ga jasno loči od zlorabe otrok. Petintrideset let kasneje še vedno lahko rečemo, da je področje nasilja do staršev slabo poznano in raziskano, kljub temu, da se je zanimanje zanj v zadnjih petnajstih letih povečalo.

Nasilje otrok nad starši je oblika nasilja v družini (Wilcox, 2012). Ne le, da enotne definicije tovrstnega nasilja ni (Levesque, 2014), te tudi ni enostavno oblikovati (Hunter in Nixon, 2012). Pojav je v literaturi poimenovan *najstni-*

ško nasilje nad starši, do matere nasilen otrok, mladostniško nasilje, najstniške zlorabe, sindrom pretepenih staršev itd. (Howard, 2011), najpogosteje pa sta uporabljena *zloraba staršev* (parent abuse) in *nasilje nad starši* (violence against parents). Termin *zloraba staršev* vključuje naravo vedenja in tako pojav natančno umešča znotraj nasilja v družini, če uporabljamo *nasilje nad starši* pa je poudarek predvsem na fizičnem nasilju, pri čemer lahko spregledamo številna druga problematična vedenja (Wilcox, 2012). Pri nas ima termin *zloraba* predvsem konotacijo spolne zlorabe, zato bo v prispevku bo uporabljen predvsem izraz *nasilje nad starši*; pri tem bodo mišljene vse oblike nasilja, če ne bo drugače navedeno.

Najpogosteje je v literaturi citirana definicija (Howard in Rottem, 2008), ki pravi, da je nasilje adolescentov do svojih staršev zloraba moči adolescenta v odnosu do staršev, skrbnikov in/ali drugih sorodnikov (tudi sorojencev), zgodi pa se vsakič, ko poskuša adolescent fizično ali psihično prevladati, prisiliti ali nadzorovati druge člane družine. Zloraba staršev je torej vsako otrokovo dejanje, katerega namen je povzročiti fizično, psihično ali finančno škodo ter pridobiti moč in nadzor nad staršem (Cottrell, 2001). Natančnejše gre za (Cottrell, 2004):

- fizično zlorabo - udarci, brce, klofute, porivanje, uničevanje stvari ipd.;
- čustveno zlorabo - žalitve, ustrahovanje, poniževanje, manipuliranje, nerealna pričakovanja od staršev, grožnje, bežanje od doma, laganje ipd.;
- finančno zlorabo - kraja, jemanje lastnine brez dovoljenja, zahtevanje denarja in/ali kupovanja stvari, ki si jih starši ne morejo privoščiti, ipd.

Zloraba staršev lahko v ekstremnih situacijah pripelje do umora - paricida - vendar le v specifičnih primerih in pod določenimi pogoji, ki pa so še neraziskani (Walsh in Krienert, 2008).

Nasilje mladostnikov nad starši je oblika nasilja v družini, a se od tega razlikuje predvsem zaradi vlog, ki jih vpleteni v nasilje imajo v družini. Mati in oče sta odgovorna za svojo starševsko pozicijo in vlogo, zato je "umik" iz tega odnosa z njune strani manj primeren; starši-žrtve tudi niso nujno fizično močnejši od mladostnika, so pa močnejši z vidika virov, ki jih imajo na razpolago za pomoč in podporo (Paterson, Luntz, Perlesz in Cotton, 2002). Kljub temu je razumevanje nasilja nad starši skozi odnose moči v družini (starši kot močni, otrok pa nemočen) preveč poenostavljeno; s tem so spregledane subtilne razlike med politično, ekonomsko, pravno in fizično močjo, močjo v znanju in dosegljivih drugih virih, ki jih imajo otroci, mladostniki in starši (Holt, 2013).

::1. PREVALENCA¹ MLADOSTNIŠKEGA NASILJA NAD STARŠI

Statistike o prevalenci in incidenci² nasilja mladostnikov nad starši je v primerjavi z raziskanostjo drugih vrst nasilja v družini zelo malo. Obstoječe ocene prevalence so zato kontroverzne, saj so redki rezultati še bolj odvisni od načina merjenja, definicije merjenega pojava ipd. Nekateri avtorji trdijo, da raziskave precenjujejo incidenco tovrstnega nasilja, saj je delna konfliktnost v adolescenci običajna in zato ne bi smela biti razumljena kot nasilje, spet drugi vidijo podatke kot podcenjene, ker se nasilje odvija v intimni sferi življenja in ga starši niso pripravljene prijaviti zaradi sramu, krivde in strahu (Levesque, 2014).

Starejše analize podatkov iz ameriške Nacionalne raziskave o mladostnikih (11 do 18 let) iz leta 1972 so med prvimi pokazale, da je nasilje nad starši veliko pogostejše kot je pričakovati (Agnew in Huguley, 1989). Približno 5 % adolescentov iz raziskave je bilo v zadnjem letu fizično nasilnih do enega od staršev. Nedavna analiza starejših podatkov ameriške Nacionalne raziskave o nasilju v družini (iz leta 1975) pa je ugotovila, da je prevalenca nasilja 10 do 17 letnih otrok nad svojimi starši (predvsem materami) 10 %, kljub temu, da stopnja nasilja s starostjo otroka drastično upada (Ulman in Straus, 2003).

V longitudinalni kanadski študiji, v kateri so naključno izbrane predšolske otroke spremljali do adolescence, so se osredotočili na nasilje 15 letnikov do svojih mater (Pagani, Larocque, Vitaro in Tremblay, 2003). Fizično je do njih bilo nasilnih 15 % adolescentov (na primer tepež, brcanje, metanje stvari vanje), verbalno nasilnih (na primer kričanje in zmerjanje) pa kar 51%. Brez izkušenj nasilja je bilo le 36 % mater.

Od avstralskih mater, ki so se odzvale na sodelovanje v raziskavi o nasilju nad materami, jih je 50,9 % izkusilo tovrstno nasilje. Čeprav je bil odziv sodelujočih nizek (17 %), je rezultat zaskrbljujoč (Edenborough, Jackson, Mannix in Wilkes, 2008). V Veliki Britaniji pa so analizirali klice na brezplačno linijo Parentline. Od vseh daljših klicev (nad 20 minut) jih je bilo 27 % od skoraj 83.500 (pregled od 2008 do 2010) vezanih na nasilno vedenje otrok, 88 % od tega nasilja se je odvijalo v družini (Parentline Plus, 2010).

Večina nasilja nad starši se zgodi brez uporabe orožja, pri hujših telesnih napadih pa se pokaže razlika med spoloma: fantje pogosteje uporabijo strelno orožje, dekleta pa nož (Walsh in Krienert, 2007). Dobro polovico prijavljenih primerov nasilja nad starši (56,3 %) predstavljajo fizični napadi, ki imajo lahko za posledico tudi telesne poškodbe. V večini primerov žrtve ne poročajo o

¹Prevalenca nasilja nad starši pomeni odstotek tistih, ki so vsaj enkrat doživeli tovrstno nasilje.

²Incidenca nasilja nad starši pomeni odstotek tistih, ki so doživeli tovrstno nasilje v zadnjem letu.

poškodbah (69,6 %), o manjših pa v četrtini primerov (25,4 %) (Condry in Miles, 2014).

::2. MLADOSTNIKI - STORILCI NASILJA NAD STARŠI

Ugotovitve raziskav se glede značilnosti mladostniških storilcev nasilja v družini razlikujejo. Večina kaže, da razlik med spoloma ni (npr. Browne in Hamilton, 1998; Cottrell, 2001; Paulson, Coombs in Landsverk, 1990), pri čemer pa se pokažejo določene specifičnosti; v prevalenci *fizičnega* nasilja do staršev med spoloma ni razlik, je pa pri dekletih prevladujoče verbalno nasilje (Calvete, Orue in Gamez-Guadix, 2012). Poleg tega s starostjo fantje postajajo manj fizično nasilni do mater in bolj do očetov, dekleta pa so s starostjo bolj fizično nasilna do obeh staršev (Agnew in Huguley, 1989). Nedavni pregled letne statistike Londonske policije (London metropolitan police) pa je vendarle pokazal, da so prav sinovi najpogostejši storilci (Condry in Miles, 2014). To potrjujejo tudi podatki Zveznega preiskovalnega urada (FBI) iz 23ih sodelujočih ameriških držav: v 63,3 % prijavljenega nasilja nad starši so bili storilci fantje (Walsh in Krienert, 2007), ki prevladujejo tudi med mladoletniki, zaprtimi zaradi nasilja nad starši (Kethineni, 2004). Seveda moramo biti pri tovrstni statistiki previdni, saj so zabeleženi le prijavljeni primeri nasilja. Matere na primer veliko redkeje prijavijo nasilje hčere-adolescentke v primerjavi z adolescentnim sinom (Pagani et al., 2003), med drugim zato, ker je to bolj socialno sprejemljivo in/ali ker jih sinovi bolj fizično ogrožajo (Condry in Miles, 2014).

Starši, ki so žrtve nasilja s strani otrok, poročajo, da se je nasilje začelo v otrokovi starosti med 12. in 14. letom (Cottrell, 2001), kaže pa, da nasilje prijavijo precej kasneje. Policijska statistika namreč kaže nekoliko višjo starost in sicer, da je povprečna starost osumljenca v primerih nasilja do staršev 16,4 leta (Condry in Miles, 2014). Tudi podatki FBI kažejo, da je večina osumlencev starih od 14 do 17 let; fantje, obravnavani zaradi nasilja nad starši so starejši od deklet - skoraj 40 % storilcev moškega spola in "le" 23 % storilk ženskega spola je iz starostne skupine med 18 in 21 let, kar avtorji pripisujejo poznejšemu dozorevanju fantov (Walsh in Krienert, 2007).

Dodatne ugotovljene lastnosti nasilnih adolescentov so še, da imajo prijatelje, ki so ravno tako nasilni do staršev, da pod določenimi pogoji odobravajo delinkventnost (in s tem tudi nasilje), da verjetnost uradnega sankcioniranja nasilja zaznavajo kot nizko in so šibko navezani na starše (Agnew in Huguley, 1989). Izostajajo od pouka, prizadevanja, vezana na šolo, se jim zdijo nepomembna, so nezadovoljni, z nizkim samospoštovanjem ter brez občutka povezanosti in zaupanja do staršev (Paulson et al., 1990). Večina adolescentov (63 %) je nasilna tudi izven družine (Biehal, 2012).

::3. STARŠI - ŽRTVE NASILJA

Matere so pogosteje žrtve fizičnega nasilja s strani otrok kot očetje, ki so pogostejše žrtve starejših sinov (Agnew in Huguley, 1989). Anketa med angleškimi študenti (do 20 let) je pokazala prevalenco 8,5 % nasilnih mladostnikov do mater in 6,1 % do očetov, v primerih hudega nasilja pa je prevalenca 1,7 % do mater in 2,8 % do očetov (Browne in Hamilton, 1998). O pogostem nasilju so v petletni študiji poročale matere, ki so bile večinoma iz nižjega socialno ekonomskega sloja, ločene in z izkušnjo nasilja s strani bivših partnerjev; doživljalo ga je 36,75 % (Stewart et al., 2007).

Vsi starši-žrtve doživljajo raznolika čustva, od strahu pred otrokovim nasiljem in obenem za njegovo varnost do občutkov krivde, če bi bilo potrebno nasilje prijaviti (Cottrell, 2001). Zelo pogosto pa doživljajo močan sram, ki dodatno otežuje možnost prijave nasilja (Hunter, Nixon in Parr, 2010; Walsh in Krienert, 2007) in povzroča socialno izoliranost, saj žrtve niso pripravljene govoriti o nasilju (Charles, 1986), zaradi česar tudi ne iščejo pomoči (Bobic, 2004). Pravzaprav so posledice, ki jih doživljajo starši-žrtve, podobne tistim, ki jih doživljajo ženske iz nasilnih partnerskih odnosov: fizične, psihične, socialne in finančne (Howard in Rottem, 2008).

::4. RAZUMEVANJE NASILJA NAD STARŠI

Zaradi burnosti obdobja adolescence so prvi zaključki o nasilju nad starši pogosto vezani ravno na to, da je lahko staršem težko razločiti za razvojno obdobje običajno vedenje od tistega, ki velja za nasilje in zlorabo. Vendar pa so raziskave so o mladostnikih v zadnjih treh desetletjih pokazale, da je bila v zahodnih družbah intenzivnost težavnosti mladostniškega obdobja v preteklosti pretirano poudarjena in da je večina mladostnikov pravzaprav dobro prilagojenih (Zupančič, 2004).

Prve raziskave, ki so poskušale pojasniti nasilje nad starši, so pokazale, da večina dejavnikov, ki so vezani na razlago partnerskega nasilja in zlorabo otroka, ni vezana na nasilje nad starši (Agnew in Huguley, 1989; Peek, Fischer Fischer in Kidwell, 1985). Najpogostejše razlage le tega poudarjajo individualni (npr. psihopatologija, zloraba alkohola) in družinski kontekst (npr. vzgoja, nasilje v družini).

::4.1 Vzgoja

Med razlogi za nasilje nad starši je pogosto naveden način vzgoje, v ospredju pa sta predvsem permisivnost staršev in oblika ter pogostost kaznovanja.

V družini morajo biti struktura in vloge jasni, česar se starši kdaj ustrašijo; bojijo se izgubiti otrokovo ljubezen zaradi postavljanja mej in so lahko ustrašeni do te mere, da se z mladostnikom ne soočijo in mu dovolijo nadvlado v družini, ob čemer pa se ta ne počuti varnega in lahko zato nekontrolirano izbruhne (Cottrell, 2001). S permisivno vzgojo so starši bolj izpostavljeni tveganju za nasilje s strani otrok, ti pa so bolj nagnjeni k delinkventnosti (Robinson, Davidson in Drebrot, 2004). Strokovni delavci ocenjujejo, da le slaba polovica obravnavanih staršev-žrtev izjemoma postavi mejo otrokovemu vedenju, ob tem pa se počutijo nesposobne, nemočne in obupane (Biehal, 2012). Popustljiva vzgoja, ob kateri kdaj starši otroke tudi kaznujejo, je prav tako vezana na pogostejše nasilje mladoletnikov nad starši (Peek, Fischer in Kidwell, 1985). Pomen permisivne vzgoje pri nasilju mladostnikov pa potrjujejo tudi ugotovitve raziskave, da gre pri nasilju adolescentov za proaktivno agresivnost, torej z namenom, da pridobijo na moči v družini in se izognejo nekaterim zadolžitvam (Calvete et al., 2012).

Ne le permisivna vzgoja, tudi pretirano kontrolirajoči starši s strogimi in rigidnimi mejami lahko omejujejo otrokovo avtonomijo, ki jo ta poskuša pridobiti z nasiljem. Podobno se lahko zgodi tudi ob nekoherentnem starševstvu: ob nasprotujočih si vzgojnih pristopih je adolescent nasilen do "strogega" starša, ki ima (nezavedno) podporo "permisivnega", ali pa mladostnik grozi "permisivnemu" staršu, da bi spremenil zahteve "strogega" (Cottrell in Monk, 2004).

::4.2 Prisostvovanje nasilju v družini

Starši, ki so telesno kaznovali svoje otroke, so bili pogosteje žrtve nasilja z njihove strani (Ulman in Straus, 2003). Avtorji te raziskave ugotavljajo še, da fizično nasilje očeta nad materjo poveča pogostost nasilja njenih otrok, a le do matere. Podobno ugotavljata Cottrell in Monk (2004), da pogosto prisostvovanje otroka partnerskemu nasilju vpliva predvsem na adolescentne fante; ti pogosto pričnejo z vzorcem nasilja kmalu zatem, ko nasilni materin partner zapusti družino. Izpostavljenost nasilju v družini ima visoko napovedno vrednost za nasilno vedenje adolescentov do njihovih vrstnikov, po 18. letu pa tudi do staršev (McCloskey in Lichter, 2003). Če pogledamo z druge strani: kar polovica družin, obravnavanih zaradi nasilja nad starši, ima zgodovino drugih oblik nasilja v družini, skoraj polovica staršev-žrtev pa tudi v času obravnave poroča o konfliktih s trenutnim ali bivšim partnerjem (Biehal, 2012).

Nasilje in zlorabe v družini predstavljajo le del zgodbe, saj na nasilje do staršev vplivajo tudi od staršev naučeni vzorci reševanja konfliktov. Ti pogo-

sto ravno tako vsebujejo elemente nasilja (Browne in Hamilton, 1998), torej ni presenetljivo, da med nasilnim vedenjem staršev in adolescentov obstaja recipročna zveza (Brezina, 1999).

::4.3 Otrok/mladostnik kot žrtev nasilja

Cottrell in Monk (2004) ugotavljata, da so bili nasilni mladostniki kot otroci pogosto fizično, spolno in/ali čustveno zlorabljeni ali zanemarjeni, nasilje nad staršem/starši pa se je začelo, ko so za to otroci postali dovolj (fizično) močni, ko so se želeli maščevati, zlorabljeni otroci pa se znesejo tudi nad nenasilnim staršem, ker jih ta v preteklosti ni zaščitil. Biehal (2012) v svoji raziskavi navaja, da je bilo 32 % mladostnikov, nasilnih do staršev, trpinčenih, za polovico od teh pa je obstajal sum, da je trpinčenje še vedno aktualno.

Linearna povezava med zlorabo otrok, nasiljem v družini in nasiljem nad starši je lahko zavajajoča, saj izrazito poenostavlja problematiko mladostniškega nasilja (Bobic, 2004). Pomembno je poudariti, da niso vsi otroci, ki so bili žrtve zlorabe, nasilni do svojih staršev, raziskave pa vsekakor kažejo, da povezava med obema pojavoma obstaja (Levesque, 2014). Levesque pri tem še dodaja, da je nasilje do staršev morda manjkajoči člen v t.i. medgeneracijskem prenosu nasilja, ker, na primer, osvetljuje razumevanje neustreznega starševstva. Pri tem pa omenimo še škodljiv vpliv zlorabe in zanemarjanja na razvoj otroka - še posebej na nevrološkem področju, saj lahko povzroči počasnejši duševni razvoj, vpliva na razvoj govora, motenj pozornosti in hiperaktivnosti, motnje navezanosti, kognitivne primanjkljaje in težave z uravnavanjem čustev (Department of Human Services, 2007). Vse naštetu pa spada med potencialne dejavnike nasilja nad starši.

::4.4 Drugi dejavniki, ki vplivajo na razvoj nasilja nad starši

Zloraba alkohola in prepovedanih substanc je pogosto vezana na nasilno vedenje najstnikov. Raziskave kažejo, da nasilja sicer ne povzročata, so pa v času pod vplivom substanc najstnikova dejanja izrazitejša, ki jih mladostnik ne obžaluje (Cottrell, 2001). Zlorabo alkohola in/ali prepovedanih substanc lahko razumemo tudi kot simptom globljih težav, vezanih na zlorabo v preteklosti in konflikte v družini (Cottrell in Monk, 2004).

Nekateri primeri nasilja nad starši so posledica mladostnikove duševne motnje, ki je lahko težja (na primer shizofrenija in bipolarna motnja) ali manj težka (na primer motnja pozornosti in hiperaktivnost ter vedenjske motnje) (Cottrell, 2001). Gre predvsem za mladostnikove težave z uravnavanjem čustev, kontrolo impulzov in socialnimi spretnostmi (Cottrell in Monk, 2004).

Nasilni mladostniki imajo vedenjske motnje petkrat pogosteje, čustvene motnje pa desetkrat pogosteje kot nenasilni sovrstniki; 13 % jih ima učne težave, motnje pozornosti pa 12 % (Biehal, 2012). O emocionalnih težavah govori tudi simptom samopoškodovanja, ki je med nasilnimi mladostniki pogost (incidenca med njimi je 23 % v primerjavi s sovrstniki, kjer je 1,2 %; Biehal, 2012).

Med dejavniki, ki povečajo možnost pojava nasilja nad starši, je tudi nižji socialno ekonomski status (npr. Condry in Miles, 2014), čeprav tega vse raziskave ne potrjujejo. Socialno ekonomski status omejuje ali celo onemogoča udejstvovanje mladostnika v zelenih interesnih dejavnostih, s tem povezana frustracija in jeza pa se sprostita v nasilju (Cottrell in Monk, 2004). Posebej je treba poudariti, da to nikakor ne pomeni, da je nasilje nad starši vezano na socialno ekonomski razred.

Razlago za nasilje nad starši dajejo tudi družbeni vplivi. V družbi imajo ženske precej podrejeno in stereotipno vlogo, zaradi česar z otroki preživijo več časa in so s tem nasilju tudi bolj izpostavljene (Ulman in Straus, 2003), saj so bolj dostopne (Cottrell in Monk, 2004) in zato tudi pogostejše žrtve nasilja svojih otrok. Pri tem so pomembni tudi očetje in drugi moški liki v življenju otroka/adolescenta, ki dajejo slab vzor, do žensk pa je nespoštljiva tudi celotna družba (Stewart, Burns in Leonard, 2007). Fantje zato z odraščanjem oblikujejo prepričanje, da je sprejemljivo ženske nadzirati in jih nadvladovati, veliko nasilnih deklet pa svoje matere doživlja kot šibke in nemočne, od česar se želijo distancirati z nasiljem (Cottrell in Monk, 2004). Matere se težje kot očetje uprejo nasilju in adolescenta raje zaščitijo, kot da bi mu postavile mejo in ga izgnale z doma, očetje-žrtve pa se na nasilje pogosteje odzovejo z nasiljem in situacijo doživljajo bolj kot pretep in ne kot zlorabo (Cottrell, 2001).

::5. INTERVENCIJE IN POMOČ

Močna doživljanja (predvsem) sramu žrtve nasilja pogosto odvrta od prijave le tega in iskanja pomoči. Strokovnjaki, ki se pri svojem delu najpogosteje srečujejo z nasiljem nad starši (policija, socialne službe, nevladne organizacije itd.) pa dodajajo, da je težava tudi v neučinkovitem odzivu odgovornih služb zaradi nizke ozaveščenosti o tem pojavu, v premalo usmeritvah za delo in sodelovanje vpletenih institucij ter v premalo usposobljenih strokovnjakih na tem specifičnem področju (Holt in Retford, 2013). Sama kriminalizacija mladostniškega nasilja do staršev ne zadostuje, saj mora biti umeščena v koordiniran odziv skupnosti (Howard, 2011); vzorce nasilja morajo prepoznati

delavci s področja mentalnega zdravja in kazenskega pravosodja³, otrokom, mladostnikom in staršem pa bi morala biti dostopna pomoč v obliki svetovanja in zdravstvene oskrbe (Kethineni, 2004). Težave se pojavljajo, ker policija nima jasnega protokola za postopanje v primerih nasilja nad starši, intervencije sodstva so lahko problematične, ker še poglobljajo težavne odnose med starši in mladostniki, socialne službe pa so usposobljene predvsem za delo z otroki-žrtvami (Holt, 2013).

Po podatkih raziskav matere, žrtve nasilja s strani otrok, iščejo pomoč, vendar pogosto neuspešno (Howard in Rottem, 2008; Hunter, Nixon in Parr, 2010; Tew in Nixon, 2010). V zadnjih petnajstih letih so bili razviti različni programi, specifično usmerjeni na nasilje nad starši, je pa evalvacija le teh še redka, zato je težko trditi, kateri so (najbolj) uspešni (Holt, 2013). Na prvem mestu je zagotovo potrebna pomoč pri prepoznavanju določenih vedenj kot nasilje nad starši. Delo z materami, žrtvami nasilja s strani otrok/a, je pokazalo, da se je pojavnost nasilja tekom skupinskega procesa zmanjšala med drugim tudi zato, ker so matere jasneje prepoznale kdaj se zgodita nasilje in zloraba, skupina pa jim je s svojo podporo omogočila, da so pri odgovornosti otroka za nasilje tudi vztrajale (Paterson et al., 2002). Naslednja možna (preventivna) intervencija je zagotovo tudi edukacija permisivnih in z otroki nepovezanih staršev o trdni a podpirajoči vzgoji in vključenosti staršev v otrokove dejavnosti, interese in težave (Paulson et al., 1990). Kennar in Mellor (2007) ugotavljata, da bi morala učinkovita pomoč v primerih nasilja nad starši vključevati tudi:

- psihoedukacijo vseh vpletenih (npr., da otrok ni splošno "slab", temveč le kaže nekatera težavna vedenja),
- spremljanje prosocialnega in antisocialnega vedenja otroka/mladostnika,
- edukacijo staršev o ponovni pridobitvi moči v družini,
- trening komunikacije in reševanja problemskih situacij v družini.

::6. SKLEPI

Nasilje mladostnikov nad starši je težko enotno definirati, zato so raziskave tega področja ne le redke, temveč tudi zelo raznolike in s tem otežujejo oblikovanje jasnih zaključkov. In čeprav je do neke mere pomanjkanje raziskav o nasilju mladostnikov mogoče razumeti, saj gre za mlajše raziskovalno področje, obenem to pomeni, da ostaja nasilje nad starši skrito in brez ustreznih intervencij.

³Tudi zato, ker kaže, da sodišča mladostnike, ki so v sodnih postopkih zaradi nasilja nad starši, obravnavajo bolj prizanesljivo kot mladostnike, ki so v postopkih zaradi "nedružinskih" zadev (Gebo, 2007) in s tem sporočajo, da tovrstna dejanja nimajo velike težje.

Če se naslonimo na obstoječe podatke, potem je (na podlagi ameriških študij) 6 do 10 % mladostnikov bilo vsaj enkrat fizično nasilnih do svojih staršev (Holt, 2013). To je zaskrbljujoče, če vemo, da je zelo malo primerov prepoznanih, še manj pa jih je deležnih ustreznih intervencij. Prepoznavanje je oteženo tudi zato, ker specifičnih lastnosti o adolescentnih storilcih ni mogoče izpostaviti; splošno podatki kažejo le, da so mladostnice in mladostniki v enaki meri storilke/storilci nasilja nad starši in da so nasilni fantje nekoliko starejši od nasilnih deklet. Žrtve so najpogosteje matere, očetje pa so nekoliko pogostejše žrtve v primerih hujšega fizičnega nasilja.

Vsekakor je nasilje nad starši oblika nasilja v družini, ki pa ga determinirajo predvsem lastni etiološki dejavniki. Ti so tako individualni (npr. psihopatologija) kot družinski (npr. zloraba otroka) in družbeni (npr. odnos do žensk) in posledično se tudi intervencije lahko izvajajo na različnih ravneh. Vsekakor je edukacija o tem, katera vedenja predstavljajo nasilje in kako v tem primerih postopati eden prvih preventivnih korakov.

Področje nasilja nad starši močno potrebuje dodatne raziskave. Šele reprezentativne longitudinalne študije bodo dale pomembne informacije, na podlagi katerih bo mogoče hitreje in lažje prepoznati tovrstno nasilje, oblikovati specifične treninge za posamezne institucije (policija, sodstvo, socialne službe) in ponuditi programe za pomoč žrtvam in storilcem. Najprej in predvsem pa je treba o tem ozavestiti javnost, da bodo potrebni prej prišli do podpore in pomoči. Vse to velja tudi za Slovenijo, kjer se o nasilju mladoletnikov nad starši govori zelo obrobno in predvsem s strani nevladnih organizacij, čeprav porast le tega zaznavata tudi policija in sodstvo.

::LITERATURA

- Agnew, R. in Huguley, S. (1989):** "Adolescent violence toward parents." V: *Journal of Marriage and the Family*, 51/3, Minneapolis: National Council on Family Relations, str. 699-711.
- Biegal, N. (2012):** "Parent abuse by young people on the edge of care: A child welfare perspective." V: *Social policy and society*, 11/2, Cambridge: Cambridge University Press, str. 251-263.
- Bobic, N. (2004):** "Adolescent violence towards parents." New South Wales: Australian Domestic & Family Violence Clearinghouse.
- Brezina, T. (1999):** "Teenage Violence Toward Parents as an Adaptation to Family Strain Evidence from a National Survey of Male Adolescents." V: *Youth & Society*, 30/4, London: Sagepub, str. 416-444.
- Browne, K. D. in Hamilton, C. E. (1998):** "Physical violence between young adults and their parents: Associations with a history of child maltreatment." V: *Journal of Family Violence*, 13/1, Cham: Springer, str. 59-79.
- Calvete, E., Orue, I. in Gamez-Guadix, M. (2012):** "Child-to-parent violence: Emotional and behavioral predictors." V: *Journal of interpersonal violence*, 20/10, London: Sagepub, str. 14-18.
- Charles, A. V. (1986):** "Physically abused parents." V: *Journal of family violence*, 1/4, Cham: Springer, str. 343-355.
- Condry, R. in Miles, M. (2014):** "Adolescent to parent violence: Framing and mapping a hidden problem." V: *Criminology and Criminal Justice*, 14/4, London: Sagepub, str. 257-275.
- Cottrell, B. (2001):** *Parent abuse: The abuse of parents by their teenage children.* Ottawa: Family Violence Prevention Unit, Health Canada.
- Cottrell, B. (2004):** *When teens abuse their parents.* Halifax: Fernwood Publishing.
- Cottrell, B. in Monk, P. (2004):** "Adolescent-to-Parent Abuse A Qualitative Overview of Common Themes." V: *Journal of Family issues*, 25/8, London: Sagepub, str. 1072-1095.
- Department of Human Services, (2007):** "Child development and trauma guide." Melbourne: State government Victoria.
- Edenborough, M., Jackson, D., Mannix, J. in Wilkes, L. M. (2008):** "Living in the red zone: the experience of child-to-mother violence." V: *Child & Family Social Work*, 13/4, Wiley online publishing, str. 464-473.
- Gebo, E. (2007):** "A family affair: The juvenile court and family violence cases." V: *Journal of Family Violence*, 22/7, Cham: Springer, str. 501-509.
- Harbin, H. T. in Madden, D. J. (1979):** "Battered parents: A new syndrome." V: *American Journal of Psychiatry*, 136/10, Arlington: American Psychiatric Association, str.1288-1291.
- Holt, A. (2013):** *Adolescent-to-parent abuse. Current understandings in research, policy and practice.* Bristol: The Policy Press.
- Holt, A. in Retford, S. (2013):** "Practitioner accounts of responding to parent abuse-a case study in ad hoc delivery, perverse outcomes and a policy silence." V: *Child & Family Social Work*, 18/3, Wiley online publishing, str. 365-374.
- Howard, J. O. (2011):** *Adolescent violence in the home: The missing link in family violence prevention and response.* New South Wales: Australian Domestic & Family Violence Clearinghouse.
- Howard, J. in Rottem, N. (2008):** *It all starts at Home: Male adolescent violence to mothers: A research report.* St. Kilda: Inner South Community Health Service.
- Hunter, C. in Nixon, J. (2012):** "Introduction: Exploring Parent Abuse-Building Knowledge across Disciplines." V: *Social Policy and Society*, 11/2, Cambridge: Cambridge University Press, str. 211-215.
- Hunter, C., Nixon, J. in Parr, S. (2010):** "Mother abuse: a matter of youth justice, child welfare or domestic violence?" V: *Journal of Law and Society*, 37/2, Wiley online publishing, str. 264-284.
- Kennair, N. in Mellor, D. (2007):** "Parent abuse: a review." V: *Child psychiatry and human development*, 38/3, Cham: Springer, str. 203-219.
- Kethineni, S. (2004):** "Youth-on-parent violence in a central Illinois county." V: *Youth violence and juvenile justice*, 2/4, London: Sagepub, str. 374-394.

- Levesque, R. R. (2014): "Parent abuse." V: Levesque, R. R. (ur.): *Encyclopedia of Adolescence*. New York: Springer, Volume 1, str. 1964-1967.
- McCloskey, L. A. in Lichter, E. L. (2003): "The contribution of marital violence to adolescent aggression across different relationships." V: *Journal of Interpersonal Violence*, 18/4, London: Sagepub, str. 390-412.
- Pagani, L., Larocque, D., Vitaro, F. in Tremblay, R. E. (2003): "Verbal and physical abuse toward mothers: The role of family configuration, environment, and coping strategies." V: *Journal of youth and adolescence*, 32/3, Cham: Springer, str. 215-222.
- Parentline Plus (2010): "When family life hurts: Family experience of aggression in children." London: Parentline Plus.
- Paterson, R., Luntz, H., Perlesz, A. in Cotton, S. (2002): "Adolescent violence towards parents: Maintaining family connections when the going gets tough." V: *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 23/2, Wiley online publishing, str. 90-100.
- Paulson, M. J., Coombs, R. H. in Landsverk, J. (1990): "Youth who physically assault their parents." V: *Journal of family violence*, 5/2, Cham: Springer, str. 121-133.
- Peek, C. W., Fischer, J. L. in Kidwell, J. S. (1985): "Teenage violence toward parents: A neglected dimension of family violence." V: *Journal of Marriage and the Family*, 47/4, Wiley online library, str. 1051-1058.
- Robinson, P. W., Davidson, L. J. in Drobot, M. E. (2004): "Parent abuse on the rise: A historical review." V: *Journal of Behavioral and Social Sciences*, ZDA: American Association of Behavioral Social Science, str. 58-67.
- Stewart, M., Burns, A. in Leonard, R. (2007): "Dark side of the mothering role: abuse of mothers by adolescent and adult children." V: *Sex Roles*, 56/3-4, Cham: Springer, str. 183-191.
- Tew, J. in Nixon, J. (2010): "Parent abuse: Opening up a discussion of a complex instance of family power relations." V: *Social Policy and Society*, 9/04, Cambridge: Cambridge University Press, str. 579-589.
- Ulman, A. in Straus, M. A. (2003): "Violence by children against mothers in relation to violence between parents and corporal punishment by parents." V: *Journal of Comparative Family Studies*, 34/1, Calgary: University of Calgary, str. 41-60.
- Walsh, J. A. in Krienert, J. L. (2007): "Child-parent violence: An empirical analysis of offender, victim, and event characteristics in a national sample of reported incidents." V: *Journal of family violence*, 22/7, Cham: Springer, str. 563-574.
- Walsh, J. A. in Krienert, J. L. (2008): "A Decade of Child-Initiated Family Violence: Comparative Analysis of Child-Parent Violence and Parricide Examining Offender, Victim, and Event Characteristics in a National Sample of Reported Incidents, 1995-2005." V: *Journal of interpersonal violence*, 24/9, London: Sagepub, str. 1450-1477.
- Wilcox, P. (2012): "Is parent abuse a form of domestic violence?" V: *Social Policy and Society*, 11/2, Cambridge: Cambridge University Press, str. 277-288.
- Zupančič, M. (2004): "Mladostništvo." V: Marjanovič, Umek, L. in Zupančič, M. (ur.): *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

